Zbiór Orzeczeń

OPINIA RZECZNIKA GENERALNEGO
YVES'A BOTA
przedstawiona w dniu 27 września 2012 r. [1]

Sprawy połączone C-356/11 i C-357/11

O. (C-356/11),
S.
przeciwko
Maahanmuuttovirasto
i
Maahanmuuttovirasto (C-357/11)
przeciwko
L.

[wnioski o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym złożone przez Korkein hallinto-oikeus (Finlandia)]

Obywatelstwo Unii — Prawo do łączenia rodzin — Zastosowanie zasad wyprowadzonych z wyroku w sprawie Ruiz Zambrano — Członek rodziny rozdzielonej, który jest ojcem dziecka będącego obywatelem Unii, pochodzącego z pierwszego związku — Prawo pobytu nowego małżonka członka rodziny rozdzielonej będącego obywatelem państwa trzeciego — Odmowa z uwagi na brak środków na utrzymanie — Prawo do poszanowania życia rodzinnego — Obowiązek uwzględniania interesu małoletnich dzieci

1. Czy prawo pobytu obywatela państwa trzeciego na terytorium państwa członkowskiego może wynikać z posiadania obywatelstwa Unii przez dziecko, którego obywatel ten nie jest ojcem, ale ojczymem?

2. Zasadniczo takie pytanie zostało przedstawione przez Korkein hallinto-oikeus (Finlandia) w ramach dwóch wniosków o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym.

3. Wnioski te złożone zostały w ramach postępowań między Maahanmuuttovirasto (krajowym urzędem imigracyjnym) a panią S., obywatelką Ghany (C-356/11), i panią L., obywatelką Algierii (C-357/11) [2], które domagają się pozwoleń na pobyt dla swoich małżonków, O. i M., obywateli państw trzecich [3], z tytułu prawa do łączenia rodzin ustanowionego w dyrektywie 2003/86/WE [4]. Maahanmuuttovirasto oddalił wspomniane wnioski, uznając, że wnioskodawcy podczas swego pobytu na terytorium Finlandii nie posiadali środków na utrzymanie.

1 — Język oryginału: francuski.
2 — Zwanymi dalej łącznie „członkami rodziny rozdzielonej".
3 — Zwanymi dalej łącznie „wnioskodawcami".
4 — Dyrektywa Rady 2003/86/WE z dnia 22 września 2003 r. w sprawie prawa do łączenia rodzin (Dz.U. L 251, s. 12).

4. Sąd odsyłający zastanawia się nad zgodnością tych decyzji z zasadami wyprowadzonymi z wyroku Trybunału w sprawie Ruiz Zambrano [5] oraz z dokonaną przez Trybunał wykładnią postanowień traktatu FUE dotyczących obywatelstwa Unii. Zarówno pani S., jak i pani L. sprawują bowiem wyłączną pieczę nad dzieckiem pochodzącym z pierwszego małżeństwa, będącym obywatelem Unii. W konsekwencji sąd odsyłający zastanawia się, czy z uwagi na okoliczności związane z sytuacją rodzinną zainteresowanych Maahanmuuttovirasto nie miał obowiązku udzielenia pozwoleń na pobyt, aby zapobiec temu, że dzieci, znajdujące się pod wyłączną pieczą członków rodziny rozdzielonej, zostają zmuszone do opuszczenia terytorium Unii Europejskiej i w efekcie zostają pozbawione możliwości korzystania z praw przysługujących im w związku z posiadaniem statusu obywateli Unii.

5. Pytania przedstawione przez sąd odsyłający skłaniają zatem Trybunał do wyjaśnienia zakresu i granic zasad wyrażonych w ww. wyroku w sprawie Ruiz Zambrano w szczególnym kontekście zrekonstruowanej rodziny, w której wnioskodawca nie sprawuje żadnej odpowiedzialności rodzicielskiej ani majątkowej w odniesieniu do dziecka będącego obywatelem Unii.

I – Ramy prawne

A – *Uregulowania Unii*

1. Karta praw podstawowych Unii Europejskiej

6. Artykuł 7 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej [6], stanowi, że każdy ma prawo do poszanowania życia prywatnego i rodzinnego.

7. Ponadto, zgodnie z art. 24 ust. 2 karty, we wszystkich działaniach dotyczących dzieci, podejmowanych zarówno przez władze publiczne, jak i przez instytucje prywatne, należy przede wszystkim uwzględnić najlepszy interes dziecka. Zgodnie z art. 24 ust. 3 karty każde dziecko ma prawo do utrzymywania stałego, osobistego związku i bezpośredniego kontaktu z obojgiem rodziców, chyba że jest to sprzeczne z jego interesami.

2. Dyrektywa 2003/86

8. Dyrektywa 2003/86/WE określa warunki wykonywania prawa do łączenia rodziny przez obywateli państw trzecich zamieszkujących legalnie na terytorium państw członkowskich. Zgodnie z jej motywem 2 dyrektywa ta szanuje prawa podstawowe i w szczególności prawo do poszanowania życia rodzinnego uznane w art. 8 europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności [7] oraz w karcie.

9. Artykuł 4 wspomnianej dyrektywy określa osoby będące członkami rodziny rozdzielonej, którym może z tego tytułu przysługiwać prawo pobytu. Do osób tych zalicza się zgodnie z art. 4 ust. 1 lit. a) dyrektywy 2003/86 małżonek członka rodziny rozdzielonej.

10. Jeśli chodzi o warunki rozpatrywania wniosku dotyczącego połączenia rodziny, prawodawca Unii nałożył w art. 5 ust. 5 tej dyrektywy na państwa członkowskie obowiązek należytego uwzględnienia interesu nieletniego dziecka. Zgodnie z art. 17 rzeczonej dyrektywy państwa członkowskie muszą również należycie uwzględnić charakter i trwałość więzi rodzinnych danej osoby oraz czas pobytu tej

5 — Wyrok z dnia 8 marca 2011 r. w sprawie C-34/09, Zb.Orz. s. I-1177.

6 — Zwanej dalej „kartą”.

7 — Podpisanej w Rzymie w dniu 4 listopada 1950 r., zwanej dalej „EKPC”.

osoby w państwie członkowskim oraz istnienie rodziny, a także więzi kulturowych i społecznych z państwem pochodzenia, w przypadku gdy odrzucają wniosek, wycofują lub odmawiają przedłużenia ważności dokumentu pobytowego bądź gdy podejmują decyzję o nakazaniu wydalenia członka rodziny rozdzielonej lub członków jego rodziny.

11. Państwa członkowskie dysponują jednak zakresem swobody przy wprowadzaniu warunków wymaganych dla skorzystania z prawa do łączenia. Tak więc zgodnie z art. 7 ust. 1 lit. c) dyrektywy 2003/86 mogą one żądać, aby członek rodziny rozdzielonej posiadał stabilne i regularne środki, które wystarczają do utrzymania jego oraz członków jego rodziny bez korzystania z systemu pomocy społecznej danego państwa członkowskiego.

B – *Uregulowania fińskie*

12. Dla celów art. 37 ust. 1 Ulkomaalaislaki (ustawy o cudzoziemcach) małżonek osoby zamieszkującej w Finlandii uważany jest za członka rodziny.

13. Zgodnie z art. 39 ust. 1 tej ustawy dokument pobytowy zostaje wydany pod warunkiem, że cudzoziemiec dysponuje wystarczającymi środkami. Właściwe organy mogą jednak odstąpić od tego warunku, jeżeli szczególnie poważne okoliczności uzasadniają takie odstępstwo lub jeżeli wymaga tego nadrzędny interes dziecka.

14. Wreszcie, zgodnie z art. 66a wspomnianej ustawy, jeśli zażądano wydania dokumentu pobytowego w oparciu o istnienie więzi rodzinnych, właściwe organy powinny w ramach swojej analizy uwzględnić charakter i trwałość więzi rodzinnych cudzoziemca oraz czas jego pobytu w państwie członkowskim, o które chodzi, oraz istnienie rodziny, a także więzi kulturowych i społecznych z państwem pochodzenia.

II – Okoliczności faktyczne w postępowaniach przed sądem krajowym

A – *Sprawa C-356/11*

15. Pani S. jest obywatelką Ghany posiadającą kartę stałego pobytu w Finlandii. W dniu 4 lipca 2001 r. wyszła za mąż za obywatela fińskiego, z którym ma dziecko urodzone w dniu 11 lipca 2003 r. Wspomniana osoba, z uwagi na to, że posiada obywatelstwo fińskie, jest obywatelem Unii. Nigdy nie skorzystała ona jednak z przysługującego jej prawa do swobodnego przemieszczania się. Pani S. uzyskała wyłączną pieczę nad wspomnianym dzieckiem od dnia 2 czerwca 2005 r. i następnie, w dniu 19 października 2005 r., uzyskała rozwód. Ojciec dziecka zamieszkuje w Finlandii. Z postanowienia odsyłającego wynika, że pani S. podczas pobytu w Finlandii studiowała, była na urlopie macierzyńskim, uczestniczyła w szkoleniach i wykonywała działalność zawodową.

16. W dniu 26 czerwca 2008 r. pani S. wyszła za mąż za pana O., obywatela Wybrzeża Kości Słoniowej. Z tego tytułu złożył on w Maahanmuuttovirasto wniosek o wydanie dokumentu pobytowego. Ze związku pani S. i pana O. urodziło się w Finlandii, w dniu 21 listopada 2009 r., dziecko będące obywatelem Ghany i w stosunku do którego rodzice posiadają wspólną pieczę. Pan O. zamieszkuje wraz z panią S. i jej dwojgiem dzieci. Z postanowienia odsyłającego wynika, że w dniu 1 stycznia 2010 r. pan O. podpisał na okres jednego roku umowę o pracę w wymiarze ośmiu godzin roboczych dziennie za wynagrodzeniem 7,50 EUR za godzinę. Nie przedstawił on jednak dokumentów poświadczających, że rzeczywiście pracował na podstawie tej umowy.

17. Decyzją przyjętą w dniu 21 stycznia 2009 r. Maahanmuuttovirasto oddalił wniosek o wydanie dokumentu pobytowego złożony przez pana O. na podstawie art. 39 ust. 1 zdanie pierwsze ustawy o cudzoziemcach, uznając, że pan O. nie posiadał wystarczających środków. Ponadto Maahanmuuttovirasto stwierdził, że nie ma potrzeby odstąpienia od tego warunku, na co wspomniana ustawa zezwala przy wystąpieniu szczególnie poważnych okoliczności lub jeżeli wymaga tego nadrzędny interes dziecka.

18. Helsingin hallinto-oikeus (sąd administracyjny w Helsinkach) (Finlandia) oddalił następnie skargę o stwierdzenie nieważności wspomnianej decyzji. W związku z tym pan O. i pani S. wnieśli odwołanie od tego wyroku do sądu odsyłającego.

B – *Sprawa C-357/11*

19. Sprawa C-357/11 wykazuje duże podobieństwo do sprawy C-356/11, ponieważ więź łącząca dziecko będące obywatelem Unii z wnioskodawcą również wpisuje się w ramy zrekonstruowanej rodziny. Okoliczności przypadków rozpatrywanych przez sąd krajowy różnią się jednak między innymi pod względem aktualnego miejsca zamieszkania wnioskodawcy.

20. W tej sprawie pani L. jest obywatelką Algierii posiadającą kartę stałego pobytu w następstwie związku z obywatelem fińskim. Ze związku tego urodziło się w 2004 r. dziecko będące obywatelem fińskim, które nigdy nie skorzystało z przysługującego mu prawa do swobodnego przemieszczania się. W wyniku rozwodu udzielonego w dniu 10 grudnia 2004 r. pani L. uzyskała wyłączną pieczę nad dzieckiem. Ojciec dziecka zamieszkuje w Finlandii.

21. W dniu 19 października 2006 r. pani L. wyszła za mąż za pana M., będącego obywatelem Algierii. Przybył on do Finlandii legalnie w marcu 2006 r., gdzie wystąpił o azyl i – według udzielonych przez niego informacji – zamieszkiwał z panią L. od kwietnia 2006 r. W październiku 2006 r. został wydalony do państwa pochodzenia. W dniu 29 listopada 2006 r. pani L. zwróciła się do Maahanmuuttovirasto o przyznanie karty pobytu panu M. z powodu ich związku, a w dniu 14 stycznia 2007 r. urodziła dziecko będące obywatelem Algierii, które podlega ich wspólnej pieczy. Brak jest ustaleń w przedmiocie, czy pan M. miał okazję poznać dziecko.

22. Z postanowienia odsyłającego wynika, że pani L. podczas swojego pobytu w Finlandii nigdy nie wykonywała działalności zawodowej, utrzymując się z zasiłku i innych świadczeń.

23. Maahanmuuttovirasto oddalił wniosek o przyznanie karty pobytu panu M. z tych samych powodów co przedstawione w ramach rozpatrywania wniosku o przyznanie karty pobytu panu O. w sprawie C-356/11. Decyzja ta została jednak unieważniona przez Helsingin hallinto-oikeus, w związku z czym Maahanmuuttovirasto wniósł odwołanie od tego orzeczenia do sądu odsyłającego.

24. W niniejszych wnioskach o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym sąd odsyłający zastanawia się nad zastosowaniem zasad wyprowadzonych przez Trybunał z ww. wyroku w sprawie Ruiz Zambrano. Sąd odsyłający zastanawia się bowiem, czy z uwagi na odmowę przyznania wnioskodawcom karty pobytu przez Maahanmuuttovirasto ich małżonki i dzieci znajdujące się pod ich pieczą nie są w rzeczywistości zmuszone opuścić terytorium Unii, aby móc żyć razem z nimi.

III – Pytania prejudycjalne

25. W takim właśnie kontekście i w celu rozwiania swoich wątpliwości Korkein hallinto-oikeus postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującymi pytaniami prejudycjalnymi, które mają prawie identyczną treść, jeżeli chodzi o pytanie pierwsze.

W sprawie C-356/11:

„1) Czy art. 20 TFUE stoi na przeszkodzie odmowie wydania obywatelowi państwa trzeciego karty pobytu z uwagi na brak środków na utrzymanie, jeżeli jego sytuacja rodzinna przedstawia się w ten sposób, że jego małżonka sprawuje władzę rodzicielską nad dzieckiem, które posiada status obywatela Unii, natomiast wspomniany obywatel państwa trzeciego nie jest ani rodzicem tego dziecka, ani nie sprawuje nad nim władzy rodzicielskiej?

2) W przypadku udzielenia na pytanie pierwsze odpowiedzi przeczącej: czy skutki wywoływane przez art. 20 TFUE należy ocenić inaczej, jeżeli obywatel państwa trzeciego, który nie posiada karty pobytu, jego małżonka i dziecko, nad którym władzę rodzicielską sprawuje owa małżonka i które jest obywatelem Unii, zamieszkują wspólnie?”.

W sprawie C-357/11:

„1) Czy art. 20 TFUE stoi na przeszkodzie odmowie wydania obywatelowi państwa trzeciego karty pobytu z uwagi na brak środków na utrzymanie, jeżeli jego sytuacja rodzinna przedstawia się w ten sposób, że jego małżonka sprawuje władzę rodzicielską nad dzieckiem, które posiada status obywatela Unii, natomiast wspomniany obywatel państwa trzeciego nie jest ani rodzicem tego dziecka, ani nie sprawuje nad nim władzy rodzicielskiej, a ponadto nie zamieszkuje wspólnie z małżonką i jej dzieckiem?

2) W przypadku udzielenia na pytanie pierwsze odpowiedzi przeczącej: czy skutki wywoływane przez art. 20 TFUE należy ocenić inaczej, jeżeli obywatel państwa trzeciego, który nie posiada karty pobytu i nie przebywa w Finlandii, oraz jego małżonka mają wspólne dziecko przebywające w Finlandii i będące obywatelem państwa trzeciego, nad którym wspólnie sprawują władzę rodzicielską?”.

26. Uwagi zostały złożone przez strony postępowań przed sądem odsyłającym, rządy: duński, niemiecki, włoski, niderlandzki i polski, a także Komisję Europejską.

IV – Moja analiza

27. W drodze pytań pierwszych sąd odsyłający zmierza zasadniczo do ustalenia, czy postanowienia traktatu dotyczące obywatelstwa Unii należy interpretować w ten sposób, że przyznano w nich obywatelowi państwa trzeciego prawo pobytu w państwie członkowskim, w którym zamieszkuje legalnie jego małżonek, również będący obywatelem państwa trzeciego, oraz dziecko tego małżonka, będące obywatelem Unii i pochodzące z pierwszego małżeństwa, nawet jeżeli wnioskodawca nie dysponuje wystarczającymi środkami utrzymania.

28. Pytanie to skłania Trybunał do wyjaśnienia zakresu i granic zasad wyrażonych w ww. wyroku w sprawie Ruiz Zambrano w szczególnym kontekście zrekonstruowanej rodziny, w której jedno z rodziców sprawuje wyłączną pieczę nad dzieckiem będącym obywatelem Unii i pochodzącym z pierwszego małżeństwa.

29. Należy ustalić, czy w świetle tego orzecznictwa państwo członkowskie ma obowiązek wydania wnioskodawcy karty pobytu, nawet jeżeli ten nie jest rodzicem dziecka będącego obywatelem Unii i jeżeli nie sprawuje nad nim odpowiedzialności rodzicielskiej w celu zapobieżenia sytuacji, w której nowa rodzina zostaje zmuszona do opuszczenia terytorium Unii, i w konsekwencji owo dziecko zostaje pozbawione, jak określił to Trybunał, „faktyczn[ej] możności korzystania z istoty praw związanych ze statusem obywatela Unii”.

30. Na wypadek gdyby Trybunał orzekł, że państwo członkowskie nie ma obowiązku przyznania karty pobytu, sąd odsyłający zmierza do ustalenia, w drodze pytania drugiego w każdej ze spraw, czy postanowienia traktatu należy interpretować odmiennie w zależności od okoliczności związanych z sytuacją rodzinną każdego z wnioskodawców. W sprawie C-356/11 wnioskodawca, jego małżonka i dziecko będące obywatelem Unii zamieszkują wspólnie w Finlandii. Tymczasem w sprawie C-357/11 wnioskodawca powrócił do swojego państwa pochodzenia, ale ma z małżonką dziecko będące obywatelem państwa trzeciego, które zamieszkuje w Finlandii i nad którym rodzice wspólnie sprawują władzę rodzicielską [8].

31. Analizy tych pytań dokonam nie tylko w świetle postanowień traktatu dotyczących obywatelstwa Unii i w szczególności jego art. 20, ale również w świetle dyrektywy 2003/86.

32. Nie przeprowadzę jednak analizy tych pytań z perspektywy przepisów dotyczących prawa obywateli Unii i członków ich rodzin do swobodnego przemieszczania się i pobytu na terytorium państw członkowskich, objętych dyrektywą 2004/38/WE [9], ponieważ moim zdaniem dyrektywa ta nie znajduje tutaj zastosowania.

33. Z utrwalonego orzecznictwa wynika, że prawo wjazdu i prawo pobytu w państwie członkowskim na mocy dyrektywy 2004/38 przysługuje nie wszystkim obywatelom państw trzecich, ale wyłącznie tym, którzy są członkami rodziny, w rozumieniu art. 2 pkt 2 tej dyrektywy, obywatela Unii, który skorzystał z przysługującego mu prawa swobodnego przemieszczania się w państwie członkowskim innym niż państwo członkowskie, którego obywatelstwo posiada [10]. Jak bowiem ponadto niedawno przypomniał Trybunał w wyroku w sprawie Dereci i in. [11], obywatel Unii, który nigdy nie skorzystał z przysługującego mu prawa do swobodnego przemieszczania się i zawsze przebywał w państwie członkowskim, którego obywatelstwo posiada, nie wchodzi w zakres pojęcia beneficjenta w rozumieniu art. 3 ust. 1 dyrektywy 2004/38, a zatem dyrektywa ta nie ma do niego zastosowania. W tych okolicznościach również członek jego rodziny nie wchodzi w zakres tego pojęcia, jako że prawa przyznane dyrektywą nie są prawami własnymi tych członków rodziny, lecz prawami pochodnymi, nabytymi z uwagi na ich status członka rodziny beneficjenta [12].

34. W niniejszym przypadku zainteresowani obywatele Unii, a więc dzieci pań S. i L., nigdy nie skorzystali z przysługującego im prawa do swobodnego przemieszczania się i zawsze przebywali w Finlandii, czyli w państwie członkowskim, którego obywatelstwo posiadają. W konsekwencji stoję na stanowisku, że jak podkreśliła również Komisja w swoich uwagach, osoby te nie wchodzą w zakres pojęcia beneficjenta w rozumieniu art. 3 ust. 1 dyrektywy 2004/38, a zatem dyrektywa ta nie ma zastosowania ani do nich, ani do członków ich rodziny.

A – *W przedmiocie zastosowania postanowień traktatu dotyczących obywatelstwa Unii*

35. Na wstępie należy zauważyć, że jako obywatele państwa członkowskiego członkowie dzieci pań S. i L. korzystają ze statusu obywatela Unii zgodnie z art. 20 ust. 1 TFUE i w związku z tym mogą powoływać się, również w stosunku do państwa członkowskiego, którego obywatelstwo posiadają, na prawa wynikające z posiadania tego statusu.

8 — Odnosi się to również do sprawy C-356/11.

9 — Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawie prawa obywateli Unii i członków ich rodzin do swobodnego przemieszczania się i pobytu na terytorium państw członkowskich, zmieniająca rozporządzenie (EWG) nr 1612/68 i uchylająca dyrektywy 64/221/EWG, 68/360/EWG, 72/194/EWG, 73/148/EWG, 75/34/EWG, 75/35/EWG, 90/364/EWG, 90/365/EWG i 93/96/EWG (Dz.U. L 158, s. 77).

10 — Wyrok z dnia 25 lipca 2008 r. w sprawie C-127/08 Metock i in., Zb.Orz. s. I-6241, pkt 73.

11 — Wyrok z dnia 15 listopada 2011 r. w sprawie C-256/11, Zb.Orz. s. I-11315.

12 — Punkty 53–56 i przytoczone tam orzecznictwo.

36. W oparciu o to właśnie postanowienie Trybunał zasadniczo sprzeciwił się – w przypadku, którego dotyczył ww. wyrok w sprawie Ruiz Zambrano – środkom krajowym wywołującym skutek w postaci pozbawienia obywateli Unii faktycznej możności korzystania z istoty praw związanych ze statusem obywatela Unii [13].

37. W tamtej sprawie Trybunał został wezwany do wypowiedzenia się w przedmiocie tego, czy odmówienie przez państwo członkowskie prawa pobytu i zezwolenia na pracę osobie będącej obywatelem państwa trzeciego wywiera taki skutek, jeżeli obywatel ów sprawuje opiekę nad małoletnimi dziećmi, które jako obywatele tego państwa członkowskiego posiadają obywatelstwo Unii. Trybunał orzekł, że taka odmowa powodowałaby w rezultacie konieczność opuszczenia przez te dzieci terytorium Unii w celu towarzyszenia rodzicom i że dzieci te znalazłyby się faktycznie w sytuacji niemożności wykonywania istoty praw przyznanych im w związku ze statusem obywatela Unii [14].

38. Jestem zdania, że zasady te nie mogą znaleźć zastosowania w sytuacjach takich jak rozpatrywane w postępowaniach przed sądem odsyłającym.

39. Przypadki rozpatrywane przez sąd krajowy wykazują bowiem zasadnicze różnice w stosunku do przypadku, którego dotyczy ww. wyrok w sprawie Ruiz Zambrano.

40. Z akt sprawy wynika, że wnioskodawcy nie są rodzicami małoletnich dzieci będących obywatelami Unii. Nie posiadają wobec nich władzy rodzicielskiej i nie zapewniają ich utrzymania. Dzieci te podlegają bowiem wyłącznej pieczy ich matek, które w efekcie same zapewniają im utrzymanie i zajmują się ich wychowaniem. W konsekwencji decyzja Maahanmuuttovirasto o oddaleniu wniosku o przyznanie karty pobytu nie pozbawia obywateli Unii kontaktu z ich ojcami ani nawet środków utrzymania, ponieważ środki te zapewniane są przez ich matki, którym jako jedynym przysługuje prawo pieczy i które, co należy przypomnieć, posiadają kartę stałego pobytu w Finlandii.

41. Co prawda nie można wykluczyć, że panie S. i L. zdecydują się podążyć za swymi małżonkami do państw ich pochodzenia w celu zachowania jedności swojego życia rodzinnego. Okoliczność, że ich dzieci posiadają obywatelstwo Unii, nie może ponadto skutkować „przypisaniem im miejsca zamieszkania" na obszarze Unii, pomimo tego, że same organy sądownicze Unii przyznały im pełną władzę rodzicielską.

42. W każdym razie gdyby podjęły one decyzję o wyjeździe – co uważam za mało prawdopodobne, w szczególności w przypadku sprawy C-357/11, z powodów, które zostaną przedstawione poniżej – małoletnie dzieci będące obywatelami Unii rzeczywiście nie miałyby innej opcji niż opuszczenie terytorium Unii i w konsekwencji utraciłyby możliwość korzystania z praw przyznanych im w związku ze statusem obywatela Unii. Uważam jednak, że opuszczenie terytorium Unii byłoby wynikiem swobodnego wyboru matki umotywowanego względami dotyczącymi utrzymania życia rodzinnego i nie byłoby wymuszone w związku z wykonaniem ustawodawstwa krajowego.

43. Tymczasem odwołując się do zasad wyrażonych w ww. wyroku Trybunału w sprawie Dereci i in., nie uważam, że taki powód stanowi naruszenie art. 20 TFUE. W przypadku, którego dotyczył ten wyrok, Trybunał przyjął bowiem szczególnie restrykcyjną wykładnię kryteriów wyrażonych w ww. wyroku w sprawie Ruiz Zambrano. W pkt 68 wyroku Trybunał wyjaśnił bowiem, że sama okoliczność, iż dla obywatela Unii mogłoby wydawać się pożądane – ze względów ekonomicznych lub w celu utrzymania jedności rodziny na terytorium Unii – aby członek jego rodziny będący obywatelem państwa trzeciego uzyskał prawo pobytu, jest niewystarczająca dla stwierdzenia, że obywatel Unii byłby zmuszony do opuszczenia terytorium Unii w razie nieprzyznania mu takiego prawa.

13 — Punkt 42.

14 — Punkty 43 i 44.

44. Względy odnoszące się do wyjazdu obywatela Unii z jej terytorium zostały szczegółowo opisane w orzecznictwie Trybunału. Dotyczą one sytuacji, w których obywatel Unii nie ma innej opcji niż podążenie za zainteresowaną osobą, której odmówiono prawa pobytu, ponieważ podlega opiece tej osoby i w całości polega na niej w odniesieniu do zapewnienia swojego utrzymania i zaspokojenia swoich potrzeb.

45. Sytuacje te mogą dotyczyć rodziców będących obywatelami państw trzecich, sprawujących opiekę nad małoletnimi dziećmi, które są obywatelami Unii, tak jak w przypadku, którego dotyczy ww. wyrok w sprawie Ruiz Zambrano. Mogą one również dotyczyć pełnoletnich dzieci sprawujących opiekę nad rodzicem w związku z jego chorobą lub niepełnosprawnością. Nie mogą one jednak odnosić się do obywatela państwa trzeciego, który nie sprawuje żadnej odpowiedzialności – ani rodzicielskiej, ani majątkowej – wobec obywatela Unii. W takiej sytuacji występowałoby bowiem ryzyko uzasadnienia prawa pobytu obywateli państw trzecich wyłącznie w oparciu o art. 20 TFUE i poza zakresem przepisów prawa wtórnego przewidzianych wyraźnie przez prawodawcę Unii w ramach w szczególności dyrektywy 2003/86.

46. Nie uważam, że ocenę tę należy zmienić w świetle szczególnych okoliczności, do których odniósł się sąd odsyłający w ramach swoich drugich pytań prejudycjalnych.

47. Jeżeli chodzi o sprawę C-356/11, sytuację rodzinną wnioskodawcy charakteryzuje okoliczność, że wnioskodawca ów zamieszkuje w Finlandii wraz z małżonką i jej dzieckiem.

48. Okoliczność ta ewidentnie nie pozwala na ustanowienie więzi pokrewieństwa między wnioskodawcą i obywatelem Unii i nie powoduje zmiany konkluzji, zgodnie z którą pomimo wspólnego zamieszkiwania małżonków wyłącznie matka dziecka będącego obywatelem Unii, w zakresie, w jakim przysługuje jej wyłączna piecza nad nim i w jakim jest ona pracownikiem najemnym, zapewnia jego utrzymanie. Należy przypomnieć w tym względzie, że wnioskodawca nie wykazał, iż rzeczywiście wykonywał działalność zawodową.

49. W sprawie C-357/11 sytuację rodzinną wnioskodawcy charakteryzuje okoliczność, że został on wydalony do swojego państwa pochodzenia i ma z małżonką dziecko będące obywatelem państwa trzeciego, które zamieszkuje w Finlandii i podlega wspólnej odpowiedzialności obojga rodziców.

50. Moim zdaniem okoliczność ta nie może mieć wpływu na zaproponowaną przeze mnie interpretację art. 20 TFUE z tego względu, że jeżeli chodzi o drugie dziecko będące obywatelem państwa trzeciego, jego obecność nie ma związku ze statusem dziecka będącego obywatelem Unii.

51. Wprawdzie obecność drugiego dziecka może mieć wpływ na decyzję matki o podążeniu za małżonkiem do jego państwa pochodzenia, co w konsekwencji zmusza dziecko będące obywatelem Unii do opuszczenia jej terytorium, jednakże, jak stwierdziłem powyżej, skutek taki wynikałby nie z przymusu związanego z wykonaniem ustawodawstwa krajowego, ale raczej ze swobodnej decyzji matki.

52. Okoliczności sprawy C-357/11 pokazują to szczególnie wyraźnie. Z akt sprawy wynika bowiem, że wnioskodawca nigdy nie miał okazji poznania swojego dziecka. Innymi słowy, po powrocie wnioskodawcy do państwa pochodzenia pani L., matka dziecka będącego obywatelem Unii, nigdy nie udała się do Algierii, aby spotkać się z małżonkiem i poznać go z dzieckiem. Ponadto wnioskodawca, uwzględniając fakt, że jego wydalenie nie wydaje się obejmować zakazu wjazdu na terytorium, nie czuł potrzeby udania się do Finlandii w celu spotkania się z pozostałymi tam członkami swojej rodziny. Jeżeli wziąć pod uwagę fakt, że pani L. legalnie przebywa w Finlandii od dziewięciu lat, podczas których urodziła pierwsze z dzieci, mające obywatelstwo fińskie, że przysługuje jej w tym państwie prawo stałego pobytu i osiąga ona tam zarobki oraz że mieszkała ze swoim partnerem jedynie przez stosunkowo krótki okres siedmiu miesięcy, nie jest oczywiste, że zadecyduje ona o dołączeniu do małżonka w państwie jego pochodzenia, zmuszając tym samym dziecko będące obywatelem Unii do

opuszczenia jej terytorium. Możliwość pozbawienia zatem owego dziecka możności wykonywania istoty praw przyznanych mu w związku ze statusem obywatela Unii zależy więc przede wszystkim od przypadkowych okoliczności lub od zamiarów związanych z życiem małżeńskim matki, a nie od przymusu wynikającego z wykonania ustawodawstwa krajowego.

53. W świetle całokształtu powyższych okoliczności uważam, iż art. 20 TFUE należy interpretować w ten sposób, że nie stoi on na przeszkodzie temu, aby państwo członkowskie odmówiło obywatelowi państwa trzeciego prawa pobytu na jego terytorium ze względu na to, iż ten nie posiada wystarczających środków, jeżeli wspomniany obywatel zamierza zamieszkiwać wraz z małżonkiem będącym obywatelem państwa trzeciego przebywającym legalnie we wspomnianym państwie członkowskim i z dzieckiem będącym obywatelem Unii, a pochodzącym z pierwszego małżeństwa jego małżonka.

54. Stoję również na stanowisku, że nie należy interpretować tego przepisu odmiennie, jeżeli w okolicznościach takich jak rozpatrywane przez sąd odsyłający obywatel państwa trzeciego zamieszkuje z małżonkiem i dzieckiem tego małżonka na terytorium państwa członkowskiego, o które chodzi. Nie należy również interpretować art. 20 TFUE odmiennie, jeżeli obywatel ów powrócił do państwa swojego pochodzenia, ale wraz z małżonkiem i z dzieckiem będącym obywatelem państwa trzeciego, zamieszkującym w państwie członkowskim, o które chodzi, i podlegającym wspólnej odpowiedzialności obu rodziców.

55. Nie przesądza to jednak kwestii, czy prawo pobytu nie powinno zostać przyznane wnioskodawcom na podstawie przepisów dotyczących ochrony życia rodzinnego i w szczególności prawa do łączenia rodzin ustanowionego w dyrektywie 2003/86. Karty pobytu, o które wnioskowano w ramach spraw rozpatrywanych przez sąd odsyłający, mają bowiem na celu umożliwienie połączenia obywateli państw trzecich z ich małżonkami, którym przysługuje prawo stałego pobytu w państwie członkowskim, oraz z ich wspólnymi dziećmi [15].

B – *W przedmiocie prawa do łączenia rodzin*

56. Warunki, w których obywatel państwa trzeciego przebywający legalnie na terytorium państwa członkowskiego może wykonywać prawo do łączenia rodziny, zostały określone w dyrektywie 2003/86. Dyrektywę tę stosuje się w przypadku, gdy wspomniany obywatel posiada dokument pobytowy o okresie ważności wynoszącym przynajmniej jeden rok i istnieją uzasadnione przypuszczenia, że uzyska on prawo stałego pobytu, jeżeli członkowie jego rodziny są obywatelami państwa trzeciego.

57. Wszystkie te warunki zostały spełnione w przypadkach rozpatrywanych przez sąd krajowy, ponieważ członkowie rodziny rozdzielonej, odpowiednio, obywatel Ghany i obywatel Algierii, posiadają prawo stałego pobytu w Finlandii i zwrócili się o przyznanie prawa pobytu ich małżonkom będącym obywatelami państw trzecich w celu zachowania jedności rodziny.

58. W konsekwencji dyrektywa 2003/86 rzeczywiście znajduje zastosowanie wobec zainteresowanych.

15 — Z utrwalonego orzecznictwa wynika, że w celu udzielenia sądowi, który przedłożył pytanie prejudycjalne, użytecznej odpowiedzi, Trybunał może między innymi wziąć pod rozwagę normy prawa Unii, na które sąd krajowy nie powołał się w swym pytaniu (zob. w tym względzie wyrok z dnia 19 kwietnia 2012 r. w sprawie C-461/10 Bonnier Audio AB, pkt 47 i przytoczone tam orzecznictwo).

59. Według Trybunału zezwolenie na łączenie rodziny jest zasadą ogólną [16]. Niemniej jednak państwa członkowskie mogą uzależnić udzielenie zezwolenia od kilku warunków przewidzianych w art. 6–8 tej dyrektywy. W szczególności państwa członkowskie mogą zgodnie z art. 7 ust. 1 lit. c) wspomnianej dyrektywy wymagać, aby członek rodziny rozdzielonej posiadał stabilne i regularne środki, które wystarczają do utrzymania jego oraz członków jego rodziny bez korzystania z systemu pomocy społecznej danego państwa członkowskiego.

60. To właśnie na podstawie tego przepisu i w szczególności art. 39 ust. 1 ustawy o cudzoziemcach Maahanmuuttovirasto oddalił wnioski pań S. i L. mające na celu uznanie ich prawa do połączenia rodziny. Ponadto stwierdził on, że nie zaszła potrzeba odstąpienia od zasady ustanowionej we wspomnianym przepisie, uznawszy, że okoliczności nie były wyjątkowo poważne i że nadrzędny interes dzieci tego nie wymagał.

61. W świetle zasad ustanowionych w dyrektywie 2003/86 i wyrażonych w orzecznictwie Trybunału wydaje mi się istotne, aby sąd odsyłający zbadał, czy decyzje Maahanmuuttovirasto rzeczywiście zostały podjęte z poszanowaniem życia rodzinnego pań S. i L. i w szczególności z uwzględnieniem nadrzędnego interesu dzieci, o które chodzi.

62. Trybunał przyznał wprawdzie, że państwa członkowskie dysponują pewnym zakresem uznania przy badaniu wniosków o łączenie rodzin [17] i w szczególności przy wprowadzaniu kryteriów określonych w dyrektywie 2003/86.

63. Niemniej jednak jeżeli chodzi o kryterium określone w art. 7 ust. 1 lit. c) tej dyrektywy, Trybunał orzekł w ww. wyroku w sprawie Chakroun, że przepis ten należy interpretować w sposób zawężający, tak aby nie naruszać celu tej dyrektywy, którym jest sprzyjanie łączeniu rodzin, oraz jej skuteczności [18]. Ponadto Trybunał uznał, że państwa członkowskie powinny korzystać z przyznanego im zakresu uznania z uwzględnieniem prawa do poszanowania życia rodzinnego ustanowionego w art. 8 EKPC i zagwarantowanego w tym samym stopniu w art. 7 karty [19]. Trybunał powołał się w tym względzie na motyw 2 dyrektywy 2003/86, w którym prawodawca Unii wymaga, aby środki dotyczące łączenia rodziny zostały przyjęte zgodnie z obowiązkiem ochrony rodziny i poszanowania życia rodzinnego, który został ustanowiony we wspomnianych przepisach.

64. Co to oznacza w praktyce w odniesieniu do analizy dokonywanej przez sąd krajowy?

65. W celu udzielenia odpowiedzi na to pytanie należy przypomnieć schemat analizy przyjęty przez Europejski Trybunał Praw Człowieka, na którym to schemacie w dużej mierze opiera się orzecznictwo Trybunału.

66. Europejski Trybunał Praw Człowieka uznał, że prawo do poszanowania życia rodzinnego nie gwarantuje w sposób ogólny prawa do wyboru najbardziej odpowiedniego miejsca do rozwoju życia rodzinnego [20].

16 — Wyrok z dnia 4 marca 2010 r. w sprawie C-578/08 Chakroun, Zb.Orz. s. I-1839, pkt 43.

17 — Wyrok z dnia 27 czerwca 2006 r. w sprawie C-540/03 Parlament przeciwko Radzie, Zb.Orz. s. I-5769, pkt 59.

18 — Wyżej wymieniony wyrok w sprawie Chakroun, pkt 43.

19 — Wyżej wymieniony wyrok w sprawie Parlament przeciwko Radzie, pkt 52 i nast.

20 — Zobacz wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia 28 listopada 1996 r. w sprawie Ahmut przeciwko Niderlandom, *Recueil des arrêts et décisions* 1996-VI, s. 2030, § 71.

67. Orzekł on również, że ponieważ EKPC sama w sobie nie gwarantuje cudzoziemcowi prawa do wjazdu i pobytu na terytorium określonego państwa, państwa mają prawo kontroli na własnym terytorium wjazdu osób niebędących ich obywatelami, oczywiście z zastrzeżeniem zobowiązań międzynarodowych, które państwa te podjęły. Ponadto w dziedzinie imigracji Europejski Trybunał Praw Człowieka stwierdził, że państwa nie mają obowiązku uznania wyboru wspólnego miejsca zamieszkania dokonanego przez małżeństwo składające się z cudzoziemców i umożliwienia połączenia rodziny na terytorium tych państw [21].

68. Przyznał on jednak, że decyzja przyjęta przez państwo w dziedzinie imigracji i łączenia rodzin może naruszać prawo do poszanowania życia rodzinnego w szczególności w przypadku, gdy decyzja ta dotyczy wydalenia osoby z państwa, w którym mieszkają członkowie rodziny tej osoby [22].

69. W konsekwencji Europejski Trybunał Praw Człowieka wymaga, aby decyzja została podjęta zgodnie z wymogami określonymi w art. 8 ust. 2 EKPC. W ramach indywidualnej analizy każdego przypadku Europejski Trybunał Praw Człowieka bada zatem, czy taka decyzja rzeczywiście była „przewidzian[a] przez ustawę", uzasadniona zgodnym z prawem celem, takim jak utrzymanie porządku publicznego, i „konieczna w demokratycznym społeczeństwie", oraz przystępuje do analizy jej proporcjonalności.

70. Decydującym punktem jego analizy jest ustalenie, czy w każdym przypadku zachowano odpowiednią równowagę między interesem ogólnym, interesami pary i ewentualnie interesem dziecka.

71. W ramach swojej analizy Europejski Trybunał Praw Człowieka bada wiele czynników związanych z sytuacja indywidualną i rodzinną każdej z osób, o które chodzi.

72. Jeżeli chodzi o wnioskodawcę, Europejski Trybunał Praw Człowieka bierze pod uwagę jego obywatelstwo, a także istnienie więzi kulturowych, społecznych i rodzinnych łączących go z państwem przyjmującym i z państwem pochodzenia. Ewentualnie bierze on również pod uwagę czas trwania małżeństwa wnioskodawcy i narodziny dzieci pochodzących z małżeństwa, a także wszelkie inne elementy wskazujące na istnienie rzeczywistego życia rodzinnego małżonków. Jeżeli chodzi o małżonka, Europejski Trybunał Praw Człowieka zwraca uwagę na charakter i stopień trudności, jakie ten może napotkać w państwie pochodzenia wnioskodawcy [23].

73. W ramach wyważenia różnych wchodzących w grę interesów nadrzędny interes dziecka stanowi decydujący wzgląd i może, w zależności od swojego charakteru i wagi, przeważyć nad interesem rodziców [24]. Interes dziecka wymaga, aby więzi łączące to dziecko z rodziną zostały utrzymane. W konsekwencji Europejski Trybunał Praw Człowieka uważa, że jedynie wyjątkowe okoliczności mogą co do zasady doprowadzić do zerwania więzi rodzinnych i że należy podjąć wszelkie możliwe działania w celu zachowania relacji osobistych i jedności rodziny lub „odnowienia" rodziny [25].

21 — Zobacz wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia 19 lutego 1996 r. w sprawie Gül przeciwko Szwajcarii, *Recueil des arrêts et décisions*, 1996-I, s. 174, § 38; ww. wyrok w sprawie Ahmut przeciwko Niderlandom, § 67; a także wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia 21 grudnia 2001 r. w sprawie Şen przeciwko Niderlandom, *Recueil des arrêts et décisions*, 2001-I, § 36. Zobacz również, jeżeli chodzi o niedawne orzecznictwo, wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia 12 czerwca 2012 r. w sprawie Bajsultanov przeciwko Austrii, § 78 i przytoczone tam orzecznictwo.

22 — Zobacz w szczególności wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia 2 sierpnia 2001 r. w sprawie Boultif przeciwko Szwajcarii, § 39 i przytoczone tam orzecznictwo; a także ww. wyrok w sprawie Bajsultanov przeciwko Austrii, § 78 i przytoczone tam orzecznictwo.

23 — Zobacz ww. wyrok w sprawie Boultif przeciwko Szwajcarii, § 48; wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia 28 września 2011 r. w sprawie Nunez przeciwko Norwegii, § 70.

24 — W przedmiocie nadrzędnego interesu dziecka w orzecznictwie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka zob. w szczególności wyrok z dnia 6 lipca 2010 r. w sprawie Neulinger i Shuruk przeciwko Szwajcarii, §§ 49–64.

25 — Ibidem, § 136 i przytoczone tam orzecznictwo.

74. W tym względzie Europejski Trybunał Praw Człowieka bierze pod uwagę wiele indywidualnych okoliczności dotyczących dziecka w celu jak najlepszego ustalenia jego interesów i zapewnienia jego dobra. Bierze on pod uwagę w szczególności wiek dziecka i stopień jego dojrzałości, a także stopień zależności od rodziców, i w tym względzie zwraca uwagę na ich obecność lub jej brak. Uwzględnia on również środowisko, w którym przebywa dziecko, oraz sytuację w państwie pochodzenia rodzica, o którego chodzi, w celu oceny trudności, jakie dziecko może napotkać w tym państwie [26].

75. To właśnie mając na uwadze wszystkie te elementy i wyważając je z interesem ogólnym państwa, Europejski Trybunał Praw Człowieka ocenia, czy owo państwo zachowało w swojej decyzji odpowiednią równowagę i zastosowało się do wymogów art. 8 EKPC.

76. Przy wykonywaniu dyrektywy 2003/86 państwa członkowskie również mają obowiązek wyważenia występujących interesów, zwracając w szczególności uwagę na interesy dziecka. Trybunał wyraźnie uznał to w przypadku, którego dotyczy ww. wyrok w sprawie Parlament przeciwko Radzie, powołując się w dużym stopniu na orzecznictwo Europejskiego Trybunału Praw Człowieka dotyczące przestrzegania art. 8 EKPC [27].

77. Należy przypomnieć, że prawo do poszanowania życia prywatnego i rodzinnego zostało zagwarantowane w art. 7 karty w tej samej treści co w art. 8 ust. 1 EKPC; zgodnie z art. 52 ust. 3 karty oznacza to, że znaczenie i zakres tego prawa są określone z uwzględnieniem orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z tej dziedziny [28].

78. Należy również przypomnieć, że zgodnie z orzecznictwem Trybunału prawo do poszanowania życia prywatnego i rodzinnego zagwarantowane w art. 7 karty należy interpretować w związku obowiązkiem wzięcia pod uwagę nadrzędnego interesu dziecka, który został ustanowiony w art. 24 ust. 2 karty [29]. Innymi słowy, zgodnie z wymogami tego ostatniego przepisu przy tworzeniu aktów ustawodawczych dotyczących dzieci zarówno przez władze publiczne, jak i przez instytucje prywatne, państwa członkowskie powinny przede wszystkim uwzględnić najlepszy interes dziecka. Wymóg ten znajduje wyraźne potwierdzenie w art. 5 ust. 5 dyrektywy 2003/86. Państwa członkowskie powinny ponadto zapewnić, by dziecko miało możliwość utrzymywania stałego, osobistego związku i bezpośredniego kontaktu z obojgiem rodziców [30].

79. W świetle powyższych elementów uważam zatem, że do sądu krajowego należy ocena, czy przy wprowadzaniu kryteriów określonych w dyrektywie 2003/86 i w ramach zakresu uznania przysługującego w tej dziedzinie państwu członkowskiemu właściwy organ krajowy dokonał słusznej oceny i wyważył interes każdego z zainteresowanych z wymogiem poszanowania życia rodzinnego zainteresowanych i ustalenia najlepszego rozwiązania dla dziecka. W tych ramach sąd krajowy będzie musiał dokonać dogłębnej oceny całokształtu sytuacji rodzinnej i wziąć pod uwagę szczególne okoliczności konkretnego przypadku, natury zarówno faktycznej, uczuciowej, psychologicznej, jak i majątkowej.

80. W przedmiocie sytuacji zainteresowanych w każdym z przypadków pragnę jednak poczynić kilka uwag.

26 — Zobacz ww. wyrok w sprawie Şen przeciwko Niderlandom, § 37; a także wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia 31 stycznia 2006 r. w sprawie Rodrigues da Silva i Hoogkamer przeciwko Niderlandom, *Recueil des arrêts et décisions*, 2006-I, § 39; przewodnie zasady Wysokiego Komisariatu Narodów Zjednoczonych ds. Uchodźców (UNHCR) dotyczące określenia nadrzędnego interesu dziecka, dokument sporządzony przez UNHCR w maju 2008 r. i dostępny pod adresem internetowym http://www.unhcr.fr/4b17de746.html.

27 — Punkty 62–66 i przytoczone tam orzecznictwo.

28 — Wyrok z dnia 22 grudnia 2010 r. w sprawie C-279/09 DEB, Zb.Orz. s. I-13849, pkt 35.

29 — Wyżej wymieniony wyrok w sprawie Parlament przeciwko Radzie, pkt 58.

30 — Prawa ustanowione w karcie zostały bezpośrednio zainspirowane prawami ustanowionymi w konwencji praw dziecka przyjętej w dniu 20 listopada 1989 r., która weszła w życie 2 września 1990 r., *Recueil des traités des Nations unies*, vol. 1577, s. 3. Zobacz w szczególności art. 3 ust. 1, art. 9 ust. 1 i 3, a także art. 10 tej konwencji.

81. W sprawie C-356/11 pojawia się kwestia „kontynuacji" życia rodzinnego w Finlandii, ponieważ wnioskodawca zamieszkuje z członkiem rodziny rozdzielonej, z ich wspólnym dzieckiem i z dzieckiem będącym obywatelem Unii.

82. Wprawdzie nie wykazał on, że wykonywał działalność zawodową mogącą dostarczyć mu wystarczających dochodów w celu spełnienia warunku ustanowionego w art. 39 ust. 1 ustawy o cudzoziemcach, zastanawiam się jednak, czy oddalenie jego wniosku i osiedlenie się rodziny w Wybrzeżu Kości Słoniowej nie wywoływałoby zbyt poważnych konsekwencji dla dzieci i członka rodziny rozdzielonej.

83. Po pierwsze, utrzymywanie w możliwie największym stopniu dalszego związku z ojcem zamieszkującym w Finlandii, któremu przysługuje być może prawo do kontaktu z dzieckiem, jest w interesie dziecka będącego obywatelem Unii, z wyjątkiem sytuacji, gdy zachowanie tego ojca było szczególnie niegodziwe [31]. Odmowa przyznania wnioskodawcy pozwolenia na pobyt i przeniesienie się rodziny do Wybrzeża Kości Słoniowej prowadziłyby w rzeczywistości do zerwania tego związku, ponieważ utrzymywanie regularnego kontaktu przez zainteresowanych byłoby trudniejsze. Ponadto dziecko to zawsze zamieszkiwało w Finlandii, w środowisku kulturowym, społecznym i językowym tego państwa członkowskiego, i tam też pobiera naukę w szkole. W związku z tym więzi łączące je z Wybrzeżem Kości Słoniowej są znikome lub w ogóle nie istnieją. Chociaż jest ono w wieku, w którym możliwości dostosowania się są jeszcze spore, uważam, że sąd krajowy powinien wziąć pod uwagę trudności, jakie dziecko to może napotkać w razie oderwania go od jego zwyczajnego środowiska w celu przeniesienia jego miejsca zamieszkania do państwa pochodzenia wnioskodawcy.

84. Jest również oczywiste, że interes wspólnego dziecka wymaga, w szczególności z uwagi na jego młody wiek, aby dorastało ono w znanym mu środowisku i aby związek między nim i jego ojcem został utrzymany.

85. Po drugie, z akt sprawy wynika, że członek rodziny rozdzielonej pobierał naukę i wykonywał działalność zawodową w Finlandii, w związku z czym stworzył w tym państwie członkowskim nie tylko więzi osobiste i społeczne, ale również ekonomiczne i zawodowe. Ponadto udało mu się tam uzyskać kartę stałego pobytu. W efekcie należy rozpatrzyć kwestię, czy można przypuścić, że pani S. wybierze albo porzucenie sytuacji, którą wypracowała w Finlandii, rezygnując w ten sposób z więzi osobistych i ekonomicznych składających się na jej życie prywatne, albo rezygnację z pobytu z małżonkiem, z którym zamieszkuje i który stanowi podstawowy element jej życia rodzinnego. W każdym wypadku odmowa przyznania prawa pobytu jej małżonkowi wywoła liczne konsekwencje, a mianowicie w odniesieniu do odpowiedzialności ciążącej na pani S., po pierwsze, jako matce dziecka będącego obywatelem Unii, ponieważ pozostanie w Finlandii jest ewidentnie w interesie dziecka; po drugie, jako małżonce obywatela Wybrzeża Kości Słoniowej i matce drugiego dziecka mającego obywatelstwo ghańskie, ponieważ wspólne zamieszkiwanie jest w interesie wszystkich; i po trzecie, w odniesieniu do jej sytuacji osobistej i zawodowej z uwagi na to, że przy uwzględnieniu sytuacji wypracowanej przez nią w Finlandii dalsze zamieszkiwanie w tym państwie członkowskim jest bezsprzecznie w jej interesie.

86. Tymczasem w sprawie C-357/11 pojawia się kwestia „połączenia" rodziny, ponieważ wnioskodawca już nie zamieszkuje razem z członkiem rodziny rozdzielonej. Sprawę tę należy potraktować odmiennie od pierwszej sprawy z uwagi na dwa elementy związane z sytuacją majątkową wnioskodawcy.

31 — Zobacz uwagę ogólną nr 17 Komitetu Praw Człowieka dotyczącą art. 24 Międzynarodowego paktu praw obywatelskich i politycznych, przyjętego przez Zgromadzenie Ogólne Organizacji Narodów Zjednoczonych w dniu 19 grudnia 1966 r., który wszedł w życie w dniu 23 marca 1976 r.

87. Po pierwsze, z dokumentów sprawy wynika, że wnioskodawca zamieszkiwał wspólnie z partnerką jedynie przez stosunkowo krótki okres siedmiu miesięcy i nigdy nie spotkał swojego dziecka, mającego obecnie pięć i pół roku. Co prawda został on wydalony z terytorium fińskiego przed narodzinami wspomnianego dziecka, jednak, jak zauważyłem, z akt sprawy nie wynika, że jego wydalenie zostało połączone z zakazem wjazdu na terytorium Finlandii. W konsekwencji zastanawiam się, czy wnioskodawca nie miał możliwości przyjazdu do członków rodziny i poznania dziecka. Z akt sprawy wynika również, że pani L., będąca obywatelką Algierii i dysponująca nie tylko prawem do stałego pobytu w Finlandii, ale również wystarczającymi środkami, nigdy nie udała się do państwa swego pochodzenia w celu spotkania się z małżonkiem i zapoznania go z ich wspólnym dzieckiem. Moim zdaniem informacje te nie wykazują istnienia rzeczywistego zamiaru wspólnego zamieszkiwania i, w przypadku ojca, rzeczywistej chęci poznania dziecka lub poświęcania mu czasu.

88. Po drugie, mam wrażenie, że życie rodzinne pani L. i pana M. zostało zapoczątkowane w chwili i rozwijało się w okresie, kiedy para była świadoma tego, że sytuacja w świetle przepisów imigracyjnych przedstawiała się tak, iż utrzymanie życia rodzinnego w Finlandii było z góry niepewne [32]. Wnioskodawca nigdy nie uzyskał bowiem prawa do pobytu czasowego w Finlandii i nie spełniał ustanowionych w ustawodawstwie krajowym warunków odnoszących się do środków majątkowych. W konsekwencji pani L. i pan M. byli bez wątpienia w stanie przewidzieć, i to w rozsądnym stopniu, że zachodziło ryzyko wydalenia oraz że zachowanie życia rodzinnego w Finlandii było niepewne.

89. Tym niemniej nie dysponuję wiedzą na temat całokształtu okoliczności, pozwalającą na prawidłowe wyważenie wszystkich występujących interesów, która to wiedza oczywiście wymaga bezpośredniego kontaktu z zainteresowanymi, co ma miejsce wyłącznie w przypadku organów krajowych.

90. W związku z powyższymi rozważaniami do sądu krajowego należy ocena, czy przy wprowadzaniu kryteriów określonych w dyrektywie 2003/86 i w ramach zakresu uznania przysługującego w tej dziedzinie państwu członkowskiemu właściwy organ krajowy dokonał słusznej oceny i wyważył występujące w tym przypadku kolidujące ze sobą interesy z wymogiem poszanowania życia rodzinnego zainteresowanych i ustalenia najlepszego rozwiązania dla dziecka. W tych ramach sąd krajowy będzie musiał dokonać dogłębnej oceny całokształtu sytuacji rodzinnej i wziąć pod uwagę szczególne okoliczności konkretnego przypadku, natury zarówno faktycznej, uczuciowej, psychologicznej, jak i majątkowej.

V – Wnioski

91. W świetle powyższych rozważań proponuję Trybunałowi, by udzielił Korkein hallinto-oikeus następującej odpowiedzi:

1) Artykuł 20 TFUE należy interpretować w ten sposób, że nie stoi on na przeszkodzie temu, aby państwo członkowskie odmówiło obywatelowi państwa trzeciego prawa pobytu na jego terytorium ze względu na to, iż ten nie posiada wystarczających środków, jeżeli wspomniany obywatel zamierza zamieszkiwać wraz z małżonkiem będącym obywatelem państwa trzeciego przebywającym legalnie we wspomnianym państwie członkowskim i z dzieckiem będącym obywatelem Unii, a pochodzącym z pierwszego małżeństwa jego małżonka.

   Przepisu tego nie należy interpretować odmiennie, jeżeli obywatel państwa trzeciego zamieszkuje z małżonkiem i z dzieckiem tego małżonka na terytorium państwa członkowskiego.

32 — Europejski Trybunał Praw Człowieka orzekł, że w takiej sytuacji wydalenie członka rodziny nieposiadającego obywatelstwa państwa przyjmującego stanowi naruszenie art. 8 EKPC, jedynie gdy występują szczególnie wyjątkowe okoliczności (zob. ww. wyrok w sprawie Rodrigues da Silva i Hoogkamer przeciwko Niderlandom, § 39 i przytoczone tam orzecznictwo).

Wspomnianego przepisu nie należy również interpretować odmiennie, jeżeli obywatel państwa trzeciego powrócił do państwa swojego pochodzenia, ale ma wraz z małżonkiem dziecko będące obywatelem państwa trzeciego, zamieszkujące w państwie członkowskim, o które chodzi, i podlegające wspólnej odpowiedzialności obu rodziców.

2) Do sądu krajowego należy jednak ocena, czy przy wprowadzaniu kryteriów określonych w dyrektywie Rady 2003/86/WE z dnia 22 września 2003 r. w sprawie prawa do łączenia rodzin i w ramach zakresu uznania przysługującego w tej dziedzinie państwu członkowskiemu właściwy organ krajowy dokonał słusznej oceny i wyważył występujące w tym przypadku kolidujące ze sobą interesy z wymogiem poszanowania życia rodzinnego zainteresowanych i ustalenia najlepszego rozwiązania dla dziecka. W tych ramach sąd krajowy będzie musiał dokonać dogłębnej oceny całokształtu sytuacji rodzinnej i wziąć pod uwagę szczególne okoliczności konkretnego przypadku, natury zarówno faktycznej, uczuciowej, psychologicznej, jak i majątkowej.